

PROFESORSKI CEH V ŠKOFJI LOKI

Človek se na stara leta rad spominja lepih dogodkov iz preteklosti. Med posebno prijetne spomine štejem počitniške sestanke Profesorskega ceha v Škofji Loki.

Kaj je bil Profesorski ceh? To ni bilo nikako društvo, ki bi imelo svoja pravila in bi bilo prijavljeno oblasti. Tudi ime Profesorski ceh ni nikjer uradno zapisano. S tem šaljivim imenom smo namreč škofjeloški profesorji imenovali sami sebe na počitniških sestankih v spomin na stare rokodelske organizacije, ki so nekdanj obvladovale življenje v Loki in jih je dr. P. Blaznik opisal v zgodovinski razpravi O cehih na Slovenskem. Na enem od teh sestankov je vzniknila misel, naj bi v Škofji Loki ustanovili muzejsko društvo in muzej. In beseda je meso postala. Ker je torej s Profesorskim cehom v najtesnejši zvezi ustanovitev loškega muzeja, sodi tudi zgodovina tega imenovanega ceha v Loške razglede.

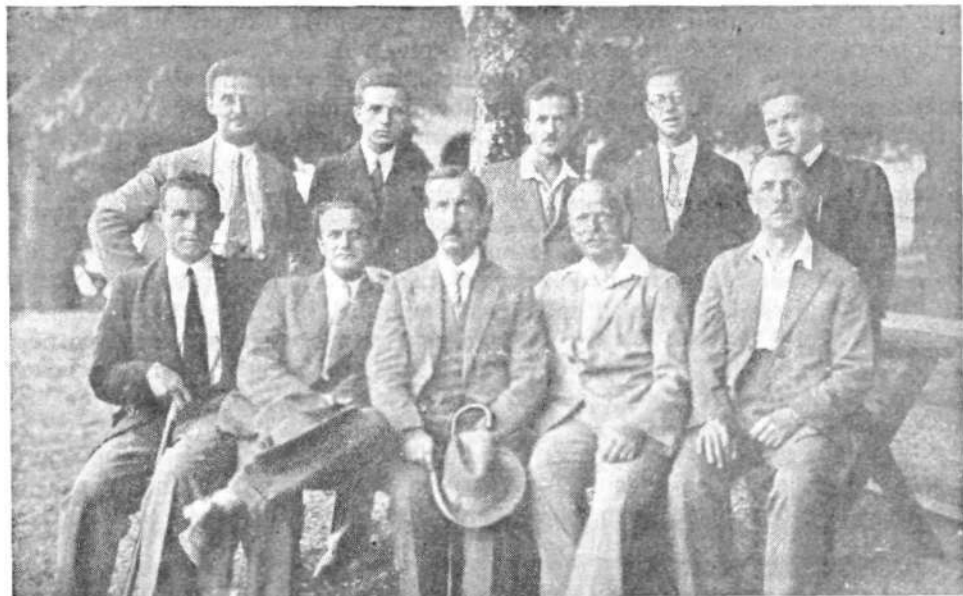
Rojstvo ceha

Bilo je v velikih počitnicah leta 1929. S profesorjem Jakobom Šolarjem sva preživela nekaj lepih dni v Dražgošah in v Jelovici. Šolar je bil sicer velikan duha in ni poznal počitka ne podnevi in skoraj tudi ne ponoči, bil je pa izredno družaben in je znal ceniti prijetno družbo s tovariši kot oddih od rednega dela. Pa sva se pogovarjala o tem, kako izredno veliko profesorjev je doma na loškem ozemlju in kako se med seboj premalo poznamo. Sklenila sva, da jim prihodnje leto ponudiva »organizacijo«, ki ne bo nalagala dolžnosti, pač pa prinašala prijetne ure: povabila bova v počitnicah vse profesorje iz Loke in okolice na prijateljski sestanek. Povabljeni bodo tudi tisti, ki imajo Ločanko za ženo in preživljajo počitnice v našem mestu, prav tako profesorji, ki so kdaj službovali v Loki in se tu počutijo domače, in oni, katerih rod izvira iz Loke in so z njo še v stikih.

Sedaj pa poslušajmo poročilo, ki ga je o prvem sestanku napisal prof. France Planina, zvesti zapisnikar o poteku naših sestankov.

»O počitnicah 1930 je prof. Dolenec prišel iz Sopotnice v Loko obiskat tov. Blaznika, Debeljaka in Planino. Izrazil je željo, da bi se kdaj sestali in priegnili še druge tovariše. Imenovani trije so zato pismeno povabili vse tovariše profesorje iz loškega okraja in je bil še te počitnice prvi sestanek, ki se ga je udeležilo 11 tovarišev.

Zbrali smo se dopoldne na vrtu pri Balantu, kjer smo ostali tudi na kosilu. Dogovorili smo se, da bomo tak prijateljski sestanek imeli vsak zadnji ponedeljek v počitnicah. Čeprav smo v počitnicah razkropljeni vsenaokrog, se vsaj enkrat sestanemo na tovariški pomenek. Da pa ne bo kdo pozabil na naš dogovor, naj imenovani trije Ločani pismeno vsakega opozore.

Udeleženci prvega sestanka 1. 1930. Sede od leve: dr. Pavle Blaznik (Celje), dr. France Koblar (Ljubljana), dr. Lovro Sušnik (Ljubljana), Ivan Dolencec (Ljubljana), dr. Martin Gorjanec (Ljubljana); stoje od leve: France Planina (Kranj), Franc Košir (Slavonski Brod), Ivan Molinaro (Ptuj), dr. Tine Debeljak (Nikšić), Jakob Solar (Sentvid). Na sliki manjka dr. Maks Miklavčič (Sentvid)

Popoldne je šla vsa družba na sprehod po novi vojaški cesti proti Gabrovemu. Po sprehodu so se vsi udeleženci ustavili na kegljišču v Vincarjih, kjer so nekateri strahovito podirali, nekateri pa se specializirali na »planke«.

Ceh je kar krepko zaživel!

Drugi sestanek

Najkrajše poročilo je v kroniki o drugem sestanku leta 1931, ko smo si popoldne ogledali kapucinski samostan, posebno njihovo knjižnico s starim rokopisom o loškem pasijonu. Obiskali smo tudi mestno razstavo v uršulinski ljudski šoli. Ostali čas smo spet posvetili prijateljskim razgovorom in kegljanju pri Balantu.

Kritični časi. Obisk na Visokem

Naš tretji sestanek leta 1932 je padel v leto, ki je bilo za nekatere profesorje združeno s političnim preganjanjem. Dne 8. novembra 1931 so se namreč vršile tako imenovane Živkovičeve volitve. Bilo je to v času šestojanuarske diktature kralja Aleksandra. Vlada je želela, da bi volitve, na katerih je nastopala ena sama stranka (JNS = Jugoslovanska nacionalna stranka), odobrila diktaturo; zato je močno pritisknila na uredništvo in vse nameščence v javni službi, naj gredo volit. Velik del ljudstva je bil proti diktaturi in seveda tudi proti udeležbi na volitvah. Tudi precej profesorjev ni šlo volit, uporniki so

bili tudi med loškimi profesorji. V nobeni uradniški skupini ni bilo toliko odsotnosti pri volitvah kakor ravno pri profesorjih.

Posledice so se pokazale naslednje leto, ko je vlada nekatere profesorje začela preganjati: nekateri so bili upokojeni, nekateri premeščeni na jug in vzhod države; nekateri mlajši tovariši, ki še niso imeli dovolj let za pokojnino, so bili kratko malo odpuščeni iz službe. Seveda smo na sestanku razmišljali o tem, kako dolgo bo trajala nevihta in kam bo še treščilo. Pisec teh vrstic je predlagal, naj naslednje leto poroča o svojih doživljajih tisti tovariš, ki bo najdlje premeščen. Ironija usode je hotela, da je bil takrat, ko sem to predlagal, v Beogradu že podpisan dekret, naj takoj grem delat pokoro v Mostar.

Dopoldne smo si ogledali uršulinski samostan, grad in vrt, za popoldne pa smo najavili obsk na Visokem pri gospe Franji Tavčarjevi, vdovi po pisatelju. Sprejem na Tavčarjevem domu je bil prizrčen. Poklonili smo se pokojniku na grobu, ogledali si gradič, nato smo pa bili odlično pogoščeni na vrtu pod lipami.

Sestanka se je udeležil poleg 11 profesorjev še pesnik Tone Vodnik, poročen s tovarišico Doro Pegam. Tov. Planina zaključuje poročilo, da smo se poslavljali »s trdnim sklepom, da se še ne bomo uklonili«.

Trije naslednji sestanki

Naše število narašča. Na četrtem sestanku (1933) nas je bilo s Tonetom Vodnikom že 14. Pregarjanja so prenehala, vendar so bile politične razmere še tako napete, da smo se o njih pogovarjali »za zaprtimi vrati« v Pepevnakovi verandi na Lontrgu.

Tudi na petem sestanku (1934) je ostalo število udeležencev isto. To pot smo se odločili za izlet k sv. Duhu. Obiskali smo rojstni dom pesnika Franca Cegnarja, kjer nas je sprejel njegov nečak. Nato smo ogledali Ajmanov grad, čigar posestnik je bil primarij dr. Jernej Demšar, sošolec našega tovariša ravnatelja dr. Josipa Demšarja.

Na šestem sestanku (1935) se je število udeležencev povzpelo kar na 18. Pozdravili smo v svoji sredi tovarišico Marijo Strauss-Šmid iz Otočca na Hrvaškem in pet tovarišev, ki so se prvikrat odzvali našemu vabilu. To so bili Franc Alič iz Ptuja, dr. Peter Eržen iz Kočevja, Martin Fortuna iz Kranja, Filip Terčelj iz Ljubljane in dr. Josip Žontar iz Kranja. Napravili smo izlet v Pevno in obiskali dom pisatelja in politika Andreja Kalana, ki je pred kratkim umrl (1933).

Predlog za ustanovitev muzeja

Od vseh sestankov je najvažnejši sedmi (1936). Ogledali smo si obrat bavninske mlekarske šole, kjer nam je strokovni učitelj Pavlica razkazal delo v mlekarni, predvsem izdelovanje sira. Sledil je ogled tovarne Šešir. Strokovni delavec Tine Oman nas je seznanjal po poti, kako nastane iz zajčje kože modern klobuk. Za kosilo smo se zbrali pri Pepevnaku. Bilo nas je kar lepo število: 21. Toliko nas ni bilo nikdar prej, pa tudi pozneje smo dosegli tako udeležbo samo enkrat, na devetem sestanku. Številu primerno so bili tudi razgovori zanimivi in so razgrnili pred nami pisano sliko razmer po raznih šolah.

Po kosilu je tov. Planina na kratko razložil potrebo, da se v loškem okraju začno zbirati zgodovinski predmeti in se ustanovi muzej, ki naj poleg kulturno-

zgodovinskih in zgodovinskih znamenitosti obsega tudi oddelek za tujski promet. Vsi tovariši so idejo odobrili in so kot kulturni delavci loškega okraja podpisali vlogo na občinsko upravo mesta Škofje Loke, v kateri apelirajo, naj se osnuje poseben odbor, začno zbirati zgodovinsko važni predmeti ter pripravi prostor za muzej.

Prvikrat sta se to leto udeležila sestanka tov. Franc Čemažar in dr. Vilko Fajdiga. Za prihodnje leto smo sklenili, da povabimo še tov. Joka Žigona ter mlajše kolege: Stanka Hafnerja iz Loke, Toneta Polenca iz Pušala, Ivana Štalca iz Dolenje vasi, Lojzeta Bertonclja iz Reteč in Brigito Avguštin iz Starega dvora.

Muzej ustanovljen!

Na osmem sestanku smo se zbrali v Crngrobu. Ogledali smo si crngrobske umetniške znamenitosti, ki nam jih je po dr. Veiderjevi brošuri razložil tov. Planina. Udeležencev je bilo 19. Ves dan je deževalo. Nastanili smo se v gostilni pri Frtunovcu v Stari Loki. Tu je tov. Planina sporočil, »da je mestna občinska uprava z veseljem sprejela našo skupno lansko vlogo in obljubila za muzej prve zasilne prostore in podporo. Ustanovljeno je posebno muzejsko društvo. Predseduje mu tov. Blaznik.« Ta je nato poročal o organiziranju muzejskega društva in njegovih namelih.

Kronist je dostavil: »Ves dan je razgovor potekal v zelo prijateljskem tonu.« To bi lahko rekli o vseh naših sestankih.

Deveti in deseti sestanek

Za deveti sestanek (1938) smo naprosili vodstvo predilnice na Trati, da si smemo ogledati tovarno. Udeležencev nas je bilo 21. Tovarno sta nam razkazala ravnatelj dr. Markgraf in obratovodja. Razložila sta nam vse delo od čiščenja bombaža do izdelave preje, prav tako higiensko ureditev obrata. Nato smo si ogledali še freske v cerkvi na Suhi. Kosilo smo naročili v gostilni v Vincarjih. Prvikrat je bil med nami tov. Marijan Ažbe, ki je bil proti koncu šolskega leta nameščen na klasični gimnaziji v Mariboru. Tov. Marija Strauss-Šmid je pripovedovala zanimivosti iz službovanja v Mostarju in Otočcu v Liki. Ker je deževalo, ni bilo misliti na kak izlet. Družba se je razdelila na kegljače, tarokiste in take, ki so šli v prijateljske družine na črno kavo.

Več sreče smo imeli z vremenom na desetem sestanku (1939). Ob najlepšem vremenu smo se z najetim avtobusom peljali v Sorico. Po ogledu lepe gorske vasi smo obedovali pri gostilničarju in poštarju Lovru Pintarju. Pintar se je še spominjal časov, ko so kmetje v njegovi gostilni med seboj govorili v nemškem danjarskem dialektu. Tudi grobni napisi na pokopališču pričajo o nemških kolonistih. Izletnikov nas je bilo 17. Med nami je bil prvikrat tov. Tone Šifrer, pisatelj, takrat v službi na ptujski gimnaziji.

Jubilej

Leta 1940 je minilo deset let od našega prvega sestanka, deset prijetnih srečanj, ki smo se jih že vnaprej veselili in so nas medsebojno tako zbližala in povezovala. Žal nam je po lanskem sestanku umrl prvi član: akademski

slikar Franc Košir. Pogreba so se udeležili skoraj vsi člani ceha, v njegovem imenu se je od pokojnika poslovil dr. Tine Debeljak. Na dan pogreba so tovariši zbrali lepo vsoto za brezposelne profesorske kandidate in za protituberkulozno ligo v Loki (Košir je umrl za jetiko). Sklenili smo, da ob prvi priložnosti organiziramo kolektivno razstavo Koširjevih del.

Z Ješetovim avtobusom smo se odpeljali do Sušnika v Breznici, odkoder nas je prijetna, večinoma gozdna pot vodila na Lubnik. Naš kronist je o tem zapisal tole: »Ob lepem vremenu in krasnem razgledu ter izborni postrežbi je bilo res prijetno razpoloženje. Spet so bila na dnevnem redu najrazličnejša vprašanja slovenskega šolstva in kulture, našega stanu in prav posebno še razglabljanje o vojnih evropskih zapletljajih. Kot darilo za desetletnico nam je poletje postreglo z izredno lepim poletnim dnevom. Ves loški okraj je ležal pred nami v vsej svoji čudoviti lepoti.«

Bilo nas je 15. Sklenili smo, da bo naš sestanek v letu 1941 v Sopotnici. Toda prišlo je drugače.

Dva sestanka v Ljubljani

Ves škofjeloški okraj so zasedli Nemci. Zato smo leta 1941 na 12. sestanku gostovali v Ljubljani, kjer je tedaj prebivala večina tovarišev. Odšli smo na Rožnik. Tam je tov. Šolar opravil mašo in zmolil en očenaš za pokojnega Franceta Koširja, drugega za slovenske kulturne zadeve in tretjega za preganjane Slovence. Na vrtu je pri zajtrku tov. Fortuna poročal o svojih doživljajih v zaporu v Šentvidu, tov. Blaznik pa je pripovedoval o begu iz Celja in o svojem bivanju v Dalmaciji, kjer je začasno našel zatočišče.

Manjkali so naslednji tovariši: direktor Alič, ki je pod nemško oblastjo v Ptuj; dr. Žontar in Polenec, ki sta ostala v Kranju; Ažbe in Joka Žigon, ki sta v nemškem vojnem ujetništvu; tov. Straussova, ki je bila nameščena na meščanski šoli v Krškem, pa je zdaj kdo ve kje; Tone Šifrer, ki je pribežal izpod Madžarov iz Murske sobote in je najbrž v Žabnici; Molinaro, ki je na obisku v Italiji; dr. Dolinar, Stanonik in Štalec. Vseh udeležencev je bilo 18.

Popoldne smo preživeli v gostilni »pri Katrici« v Rožni dolini. Pridružili so se nam štirje dragi gostje: pisatelja Finžgar in Jalen, bivši loški župnik dr. Arnejc, ki je z Breznice pribežal v Ljubljano, in bivši poljanski kaplan Ronko. Od prisotnih profesorjev sta bila brez službe tovariša Blaznik in Fortuna.

To je bil poslednji večji sestanek našega ceha, kajti leta 1942 se nas je na 13. sestanku zbralo samo še pet: Debeljak, Dolenec, Gorjanec, Planina in Šolar. Sestali smo se v Marijanišču, kjer je tov. Šolar našel zatočišče po izgonu iz Šentvida. Naš gost je bil jezikoslovec dr. Anton Breznik. Razmere so se tako zaostrile, da na nadaljnje sestanke ni bilo misliti. Iz raznih razlogov tudi po vojni ceha nismo obnovili. Ob 35-letnici sestankov se nas je 23. VIII. 1965 v zaključeni družbi še enkrat zbralo v Loki enajst nekdanjih ustanoviteljev muzeja: Alič, dr. Blaznik, Dolenec, Jesenovec, dr. Koblar, Planina, Pavle Sušnik, Šolar, Štalec, Dora Vodnik-Pegam in dr. Žontar. Bilo nas je prav toliko kakor na prvem sestanku 1930. Spominjali smo se zvestega tovariša dr. Lovra Sušnika, ki je umrl oktobra 1964, in prej umrlih tovarišev Franca Koširja, Toneta Šifrerja, ki so ga Nemci ustrelili kot talca, dr. Petra Eržena, Martina Fortune, dr. Martina Gorjanca in dr. Toneta Dolinarja. Do popoldneva smo se zadržali pri prijateljskih razgovorih v Škoparjevi hiši v muzeju in se spomnili,

da je loški muzej plod pobude, ki smo jo dali na sestanku 1936. Resnici na ljubo je treba seveda povedati, da sta teža pobude in poznejšega dela nosila tov. dr. Blaznik in Planina, deloma dr. Debeljak.

Pregled o članih ceha

Ker za drugi sestanek v kroniki ni seznama udeležencev, navajam udeležbo na 13 sestankih in to za tovariše, ki so bili na sestanku vsaj enkrat. Takšnih tovarišev je skupaj 32. Sledi njihov seznam po abecednem redu, zraven je število, ki pove, koliko sestankov se je kdo udeležil: Franc Alič (7), Marijan Ažbe (3), Alojz Bertonec (4), dr. Pavle Blaznik (11), Franc Čemažar (3), dr. Tine Debeljak (10), dr. Josip Demšar (10), Ivan Dolenc (13), dr. Tone Dolinar (3), dr. Peter Eržen (6), dr. Vilko Fajdiga (1), Martin Fortuna (3), dr. Martin Gorjanec (12), Stanko Hafner (2), Franc Jesenovec (7), dr. Franc Koblar (12), Franc Košir (5), dr. Maks Miklavčič (6), Ivan Molinaro (8), France Planina (12), dr. Tone Polenec (2), Maks Stanonik (5), Marija Strauss-Šmid (2), dr. Lovro Sušnik (6), Pavle Sušnik (10), Tone Šifrer (2), Jakob Šolar (13), Ivan Štalec (2), Filip Terčelj (1), Dora Vodnik-Pegam (6), dr. Tone Vodnik (4) in dr. Josip Žontar (4). S petimi gosti vred (Fajdiga, Gorjanec, Terčelj, Vodnik, Žontar) se je kar 21 tovarišev udejstvovalo kot pisatelji ali ustvarjajoči umetniki, od teh jih je 16 rojenih na loškem ozemlju (Blaznik, Debeljak, Demšar, Dolenc, Jesenovec, Koblar, Košir, Miklavčič, Molinaro, Planina, Polenec, Sušnik L., Šifrer, Šolar, Štalec in Dora Vodnik). Težko bi našli med tako majhnim številom profesorjev tako velik odstotek slovstvenih delavcev. Mirno lahko rečemo, da nekateri sodijo med vrhove v svoji stroki in da bodo njihovi spisi ostali med temelji slovenske kulture.

Zusammenfassung

DIE PROFESSORENZUNFT IN ŠKOFJA LOKA

Im ehemaligen Gebiet der Freisinger Bischöfe lebten in den Jahren 1930—1941 27 einheimische Mittelschullehrer. Zu ihnen gesellten sich noch 5 Kollegen, die sich durch verwandtschaftliche Beziehungen oder durch längere Dienstzeit mit der Stadt Škofja Loka verbunden fühlten. In den genannten Jahren fanden sie sich in der Ferienzeit jährlich einmal zu einer geselligen Zusammenkunft ein. Diese freundschaftliche Versammlung nannten sie scherzweise »Professorenzunft« nach Art und Weise der Handwerkerzünfte, wie es solche in der Stadt noch bis in die jüngste Zeit gab. Zwei Drittel dieser Professoren betätigten sich auch literarisch; es gab unter ihnen namhafte Geschichtsforscher, Literaturhistoriker, Geographen, Naturwissenschaftler, Mathematiker und Maler. Die Teilnehmer an der Ferienversammlung des Jahres 1936 unterzeichneten einen Antrag an die Gemeindeverwaltung Škofja Loka, man möge in der Stadt, die so viele Kulturarbeiter aufweise, ein Museum gründen. Die Idee fiel auf günstigen Boden und so wurde in der geselligen Zusammenkunft der »Professorenzunft« der Grund zu einem der besten landschaftlichen Museen Sloweniens gelegt.